

Sygn. akt V KK 248/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Piotr Mirek (sprawozdawca)

SSN Barbara Skoczowska

Protokolant Marta Brylińska

w sprawie **J. O.**

skazanego z art. 178a § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu,

w dniu 18 lutego 2020 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Z.

z dnia 17 grudnia 2018 r., sygn. akt VII Ka (...)

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Z.

z dnia 11 lipca 2018 r., sygn. akt II K (...)

- 1. na podstawie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Z. i sprawę przekazuje temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania;**
- 2. zarządza zwrot oskarżonemu uiszczonej opłaty od kasacji.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 lipca 2018 r., sygn. akt II K (...), Sąd Rejonowy w Z. uznał oskarżonego J. O. za winnego dwóch czynów z art. 178a § 1 k.k. popełnionych w warunkach ciągu przestępstw w dniach 14 sierpnia 2016 r. i 6 września 2016 r. Na podstawie art. 178a § 1 k.k. w zw. z art. 91 §1 k.k. wymierzył mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres 3 lat próby, zobowiązując oskarżonego do powstrzymywania się w tym czasie od nadużywania alkoholu i oddając go pod dozór kuratora.

Na podstawie art. 42 § 2 k.k. w zw. z art. 39 pkt 3 k.k. orzekł wobec oskarżonego zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, zaliczając na jego poczet okres faktycznego pozbawienia prawa jazdy od dnia 14 sierpnia 2016 r.

Na podstawie art. 43a § 2 k.k. w zw. z art. 39 pkt. 7 k.k. zobowiązał oskarżonego do uiszczenia tytułem świadczenia pieniężnego kwoty 5000 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Powyższy wyrok zaskarżony został w całości apelacją obrońcy oskarżonego, który zarzucił obrazę przepisów postępowania - art. 6 k.p.k. i art. 377 § 3 k.p.k., prowadzącą do wystąpienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. W konkluzji apelacji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Z., wyrokiem z dnia 17 grudnia 2018 r., sygn. akt VII Ka (...), zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od tego wyroku wniósł obrońca oskarżonego. Zaskarżając go w całości, podniósł zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt. 11 k.p.k., tj. przeprowadzenie rozprawy w dniu 11 lipca 2018 r. pod nieobecność oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa na mocy zarządzenia przewodniczącej składu orzekającego Sądu pierwszej instancji.

Formułując taki zarzut obrońca oskarżonego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Rejonowej w Z. wniósł o oddalenie jej jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Nie ulega wątpliwości, że gdyby ograniczyć kontrolę kasacyjną jedynie do zbadania trafności podniesionego przez skarżącego zarzutu, to należałoby się zgodzić ze stanowiskiem przedstawionym przez prokuratora w odpowiedzi na kasację. Postępowanie zakończone zaskarżonym wyrokiem nie jest bowiem dotknięte uchybieniem, które należałoby oceniać w kategoriach bezwzględnej przyczyny odwoławczej wskazanej w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.

Prawdą jest, że treść wydawanych w postępowaniu przez Sądem pierwszej instancji postanowień i zarządzeń świadczy o tym, że obecność oskarżonego na rozprawie uznano za obowiązkową. Nie oznacza to jednak, że przeprowadzenie rozprawy pod jego nieobecność było niedopuszczalne.

Przepis art. 377 § 3 k.p.k. dawał Sądowi pierwszej instancji możliwość rozpoznania sprawy mimo nieobecności oskarżonego, o ile zostały spełnione warunki określone w tym przepisie. Sąd Rejonowy z tej możliwości skorzystał, a analiza akt sprawy każe stwierdzić, że podjęta w tym zakresie decyzja nie naruszała dyspozycji wymienionego przepisu. Uchybienie podnoszone w kasacji było przedmiotem zarzutu apelacji, który w ramach kontroli odwoławczej został należycie rozpoznany. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku obszernie i przekonująco przedstawił powody swojego rozstrzygnięcia. Analizując realia sprawy, doszedł do słusznego wniosku, że oskarżony nie usprawiedliwił swojej nieobecności na rozprawie, a podejmowane przez niego czynności uznać należy jedynie za próbę instrumentalnego traktowania uprawnień procesowych. W tym zakresie Sąd Najwyższy podziela argumentację przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżanego wyroku i do niej odsyła,

Niezależnie jednak od powyższego, Sąd Najwyższy, zgodnie z dyspozycją art. 536 k.p.k., był zobligowany do orzekania w sprawie oskarżonego także poza granicami zarzutów kasacji i skontrolowania prawidłowości przeprowadzonego postępowania przez pryzmat pozostałych uchybień wskazanych w treści art. 439 § 1 k.p.k. Czyniąc to w rozpoznawanej sprawie należało stwierdzić wystąpienie w toku postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym bezwzględnej przesłanki odwoławczej wskazanej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Doszło bowiem na tym etapie procesu do naruszenia przepisu art. 79 § 1 pkt 3 i 4 oraz § 3 k.p.k., co jednak uszło uwagi Sądu odwoławczego.

Przypomnieć należy, że od dnia 1 lipca 2015 r. uległa w istotny sposób zmianie treść art. 79 k.p.k., a w tym mającego decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie § 4.

W stanie prawnym obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 r. stwierdzenie przez biegłych lekarzy psychiatrów, że poczytalność oskarżonego zarówno w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu, jak i w czasie postępowania nie budzi wątpliwości powodowało, iż udział obrońcy w dalszym postępowaniu nie był obowiązkowy. Przepis art. 79 § 4 k.p.k. w obowiązującym wówczas brzmieniu, umożliwiał prezesowi sądu wydanie zarządzenia o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu, ale brak takiej decyzji nie nadawał udziałowi obrońcy w rozprawie charakteru obligatoryjnego.

Sytuacja ta uległa zasadniczej zmianie w wyniku wejścia w życie ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247). Zgodnie z nowym brzmieniem przepisu art. 79 § 4 k.p.k. – to sąd, po dokonaniu oceny opinii biegłych lekarzy psychiatrów i uznaniu, że jest ona uzasadniona, orzeka, że udział obrońcy oskarżonego nie jest obowiązkowy. Dopiero po stwierdzeniu przez sąd, że udział nie jest obowiązkowy, prezes sądu albo sąd zwalnia obrońcę wyznaczonego z urzędu z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności, by oskarżony miał obrońcę z urzędu. Oznacza to, że obecnie nie treść opinii biegłych lekarzy psychiatrów opiniujących co do stanu psychicznego oskarżonego w zakresie wymienionym w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. stanowi o istnieniu lub braku obligatoryjności obrony oskarżonego na rozprawie (art. 79 § 3 k.p.k.), lecz postanowienie sądu wydane po tym, jak opinia biegłych lekarzy psychiatrów zostanie złożona do akt sprawy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego kwestia ta jest postrzegana jednolicie (por. wyroki Sądu Najwyższego np.: z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17, OSNKW 2018, z. 4, poz. 33 i z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18, LEX nr 260330).

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy, stwierdzić trzeba, że postanowieniem z dnia 19 października 2017 r., Sąd Rejonowy dopuścił dowód z opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów na okoliczność poczytalności oskarżonego w chwili czynu, a także ustalenia aktualnego jego stanu zdrowia

i możliwości brania udziału a postępowaniu przed sądem (k. 255). Opinia sądowo-psychiatryczna została sporządzona przez biegłych lekarzy psychiatrów w dniu 10 maja 2018 r. (koperta - k. 297). Z opinii tej wynika, że oskarżony *tempore criminis* miał zachowaną zdolność rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem, a w obecnym stanie zdrowia psychicznego może uczestniczyć w postępowaniu sądowym. Po wpłynięciu opinii do Sądu Rejonowego, zarządzeniem z dnia 11 czerwca 2018 r. wyznaczono rozprawę główną na dzień 11 lipca 2018 r., nakazując wezwanie oskarżonego i zawiadomienie obrońcy (k. 307). Na wyznaczoną rozprawę nie stawiał się oskarżony ani jego obrońca, który złożył wcześniej wniosek o odroczenie rozprawy. Sąd pierwszej instancji wniosku tego jednak nie uwzględnił i zdecydował o prowadzeniu rozprawy w trybie art. 377 § 3 k.p.k. pod nieobecność oskarżonego. Po otwarciu przewodu sądowego przeprowadził postępowanie dowodowe, korzystając w pełnym jego zakresie z przepisów art. 392 § 1 k.p.k. oraz art. 394 § 1 i 2 k.p.k. i wydał wyrok.

Z przedstawionego przebiegu postępowania wynika, że po uzyskaniu opinii biegłych psychiatrów Sąd pierwszej instancji nie orzekł po myśli art. 79 § 4 k.p.k., a zatem – stosownie do dyspozycji art. 79 § 3 k.p.k. – udział obrońcy oskarżonego w rozprawie był obowiązkowy. Skoro rozprawa w dniu 11 lipca 2018 r. została przeprowadzona pod jego nieobecność, to wystąpiło uchybienie, o którym mowa w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Sąd Okręgowy, dokonując kontroli instancyjnej powinien to uchybienie dostrzec i uwzględnić niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Brak takiej reakcji musi prowadzić do uznania, że zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu pierwszej instancji podlegał uchyleniu na podstawie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., a sprawa musi zostać przekazania do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

W toku ponownego postępowania Sąd Rejonowy przeprowadzi przewód w sposób pozwalający uniknąć stwierdzonego uchybienia. Zwróci przy tym uwagę, że wnioski uzyskanej opinii biegłych lekarzy psychiatrów – determinowane zresztą treścią postanowienia Sądu pierwszej instancji – nie spełniają wymogów określonych w art. 79 § 4 k.p.k. Wypowiadając się o aktualnym stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, biegli stwierdzili że może on uczestniczyć w postępowaniu sądowym, co jednak nie stanowi jednoznacznej odpowiedzi

na pytanie, czy stan zdrowia psychicznego pozwala mu na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w wyroku.